

**PROJEKTS „ATBALSTS LATVIJAS JAUNIEŠU MEDIJPRATĪBAI”
LATGALES SKOLOTĀJU VĒRTĒJUMĀ. 1. DAĻA
LATGALE TEACHERS ASSESSMENT FOR THE PROJECT „SUPPORT
FOR MEDIA LITERACY AMONG YOUNG PEOPLE IN LATVIA”. PART 1**

Inga Kaļva-Miņina

Mg. philol., Mg. paed., Mg.sc.soc., vieslektore, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija,
inga.kalva@rta.lv, Rēzekne, Latvija

Abstract. *To promote the development of an educated, democratic society and foster civic participation and professional competitiveness in today's changing world, The Education Development Centre (EDC) offers a wide range of educational activities for different target audiences. One of the EDC's current projects in the field of media literacy is “Supporting Youth Media Literacy” which had been implemented from October 2017 till February 2019.*

To ascertain the readiness of the teachers of Latgale schools involved in this project to implement media literacy at schools, a survey of these teachers was conducted. The paper presents the first part of the study- opinions/ first impressions of the teachers of Latgale schools involved in the project about participation in this project.

Keywords: *Latgale, media, media literacy, teachers.*

Laikā, kad cilvēku domāšanu var viegli ietekmēt ar viltus ziņām, kad Latvijas iedzīvotājiem lielākoties ir grūti atšķirt, kura informācija ir patiesība un kura – viltus ziņas, ir būtiski veicināt medijpratību sabiedrībā, pievērsties jau skolas vecuma bērnu izglītošanai. 2017. gadā Kultūras ministrija veica pētījumu par Latvijas iedzīvotāju medijpratību, tāpat šajā gadā Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes UNESCO Medijpratības katedra veica Kultūras ministrijas iniciētu un finansētu pētījumu par 9 līdz 16 gadus vecu bērnu un pusaudžu medijpratību Latvijā. Lai arī šobrīd valstī tiek veikti dažādi soļi, lai medijpratību ieviestu skolās, nav pētīts, cik tam ir gatavi skolēni un skolotāji un vai ir pietiekami izglītības resursi, kas būtu atbalsts plānotajiem pasākumiem.

Lai veicinātu izglītotas, demokrātiskas sabiedrības attīstību un sekmētu pilsonisko līdzdalību un profesionālo konkurētspēju mūsdienu mainīgajā pasaulē, Izglītības attīstības centrs (turpmāk - IAC) piedāvā daudzveidīgus izglītojošus pasākumus dažādām mērķauditorijām. Kā viens no IAC aktuālajiem projektiem medijpratības jomā ir „Atbalsts Latvijas jauniešu medijpratībai”, kas tika realizēts no 2017. gada oktobra līdz 2019. gada februārim. Projektu finansiāli atbalstīja ASV vēstniecība. Tā mērķis bija stiprināt demokrātiskās vērtības Latvijas sabiedrībā, sekmējot jauniešu medijpratību, projekta uzdevumi – izstrādāt jauniešu medijpratības programmu un mācību materiālus, aprobēt tos un integrēt Latvijas vispārizglītojošo skolu mācību saturā, pilnveidot pedagogu profesionālo kompetenci medijpratībā (*Izglītības attīstības centrs, 2017.-2018.*).

No 16 projektā apstiprinātajām Latvijas skolām astoņas bija no Latgales reģiona: Līvānu 1. vidusskola, Varakļānu vidusskola, Riebiņu vidusskola, Daugavpils 12. vidusskola, Daugavpils 9. vidusskola, Daugavpils Vienības pamatskola, Rugāju Novada vidusskola un Baltinavas vidusskola. Tika izstrādāta aptaujas anketa, lai noskaidrotu, cik gatavi medijpratības ieviešanai skolā ir Latgales skolu skolotāji, kuri iesaistījušies šajā projektā.

Rakstā ir publicēta pētījuma pirmā daļa – projektā iesaistīto Latgales skolu skolotāju viedokļi/ pirmie iespaidi par dalību šajā projektā. Laika posmā no 2018. gada aprīļa līdz maijam pētījuma autore veica 30 Latgales skolotāju, kuri iesaistījušies projektā „Atbalsts Latvijas jauniešu medijpratībai”, anketēšanu. Kopumā tika iegūtas 20 anketas, ko aizpildīja skolotāji (18 sievietes un divi vīrieši) no astoņām Latgales skolām. Anketā tika iekļauti deviņi atvērtie jautājumi ar apakšjautājumiem, lai precīzāk noskaidrotu aptaujāto skolotāju viedokli. Pētījuma autore jautājumus formulēja tā, lai pedagogi, sniedzot atbildes, paustu savu viedokli par medijpratību, aplūkojot šo tēmu gan skolas, gan mediju kontekstā, gan ņemot vērā savu personīgo pieredzi.

Uz aptaujas anketas jautājumu *Kādēļ Jūsu skola ir iesaistījusies projektā „Atbalsts Latvijas jauniešu medijpratībai”?* respondentu atbildes dalījās divās grupās – mazliet vairāk kā trešdaļa skolotāju kā galveno iemeslu minēja kritiskās domāšanas attīstīšanu kā skolēniem, tā arī viņiem pašiem. Atbildēs tika uzsvērts, ka skolotāji kā vienu no galvenajiem ieguvumiem no šī projekta redz iespēju skolēnus izglītēt par to, kā atšķirt patiesību no viltus ziņām. Savukārt otrā lielākā atbilžu grupa, aptuveni 30% no visiem respondentiem, kā primāro motivāciju uzsvēra tieši skolotāju mācības medijpratības jomā, kā arī ar medijpratības priekšmetu saistīto mācību materiālu iegūšanu. 25% aptaujāto skolotāju kā iemeslu, kādēļ viņu skolas ir iesaistījušās šajā projektā, minēja paša temata aktualitāti. Aptaujas dalībnieki arī nevairījās atzīt, ka viņu pašreizējo zināšanu un kompetenču medijpratības jomā nepietiek, lai veiksmīgi to varētu mācīt skolēniem. Skolotāji, atbildot uz jautājumu, neslēpa savas bažas par skolēnu spēju pretoties mūsdienu medijiem, kuri var manipulēt ar sabiedrisko domu.

Apskatot atbildes uz jautājumu *Kāda ir bijusi Jūsu kā skolotāja/-s līdzšinējā pieredze medijpratības jomā?*, tās var sagrupēt trīs lielās grupās. 40% no respondentiem atbildēja, ka viņiem nav bijusi nekāda iepriekšējā pieredze medijpratības jomā vai arī viņu pieredze ir saistīta ar ikdienas ziņu vērtēšanu pašiem. 30% respondentu atbildēja, ka viņiem nav bijusi nekāda tieša pieredze ar medijpratību, taču viņi ar tās sastāvā ietilpstošām prasmēm, piemēram, kritisko domāšanu, ir saskārušies, kā arī ir runājuši par ar medijpratību saistītiem jautājumiem skolēniem droša interneta kontekstā. Savukārt vēl 30% respondentu medijpratības tēmu bija iepazinuši dažādos skolēniem rīkotajos konkursos, t.i., šo tēmu daļēji apguva pašmācības ceļā. Tā kā par medijpratību kā mūsdienu cilvēkam vitāli nepieciešamu prasmju kopumu sabiedrībā sāka runāt salīdzinoši nesen, arī skolotāji vēl nav ievākuši pietiekami daudz informācijas par šo tēmu, un viņu informētības līmenis faktiski ir tāds pats kā skolēniem.

Pētījumi rāda, ka mūsdienās ne tikai bērni un jaunieši, bet arī pieaugušie nespēj atšķirt īstās ziņas no viltus ziņām – lielākā daļa pieaugušo nespēj kritiski izvērtēt informāciju un pārsvarā piekriņt tām ziņām, kas saskan ar viņu pārliecību (*Hobbs, 2017*). Pētījuma autore vēlējās noskaidrot, kāda ir bijusi skolotāju pieredze saistībā ar viltus ziņām – *Vai ikdienas gaitās esat saskāries/-usies ar viltus ziņām?* 95% no aptaujātajiem skolotājiem ar viltus ziņām bija saskārušies, un tikai viena skolotāja atzina, ka viltus ziņas viņa nav sastapusi. Kā galvenais avots, kurā skolotāji ir sastapušies ar viltus ziņām, tika minēts internets, precīzāk, populārākie sociālie tīkli. Savukārt viltus ziņu veidi gan bija dažādi, sākot no viltus konkursiem un izlozēm, līdz ziņojumiem par kāda slavena cilvēka nāvi.

Atbildot uz jautājumu *Cik liela loma, Jūsuprāt, izglītības saturā būtu jāatvēl medijpratībai? Kuros mācību priekšmetos būtu jāēgpilni integrēt medijpratības tēmu?* bija daļa skolotāju, kas šo jautājumu uztvēra šaurākā izpratnē un medijpratību redzēja tikai kā atsevišķu priekšmetu (informātikas, latviešu valodas u.c.) sastāvdaļu, 70% respondentu bija vienprātis – medijpratībai būtu jābūt teju ikviena priekšmeta, kurā tas ir jāēgpilni, saturā.

45% no aptaujas dalībniekiem, atbildot uz jautājumu *Ko jaunu/ būtisku esat jau iemācījies/-usies projekta laikā? Par kuriem tematiem/ jautājumiem vēlētos vēl uzzināt/ runāt/ diskutēt?*, atzina, ka viņiem teju viss, kas saistīts ar medijpratību, bija jaunums (turklāt tas saistās gan ar vispārīgu informāciju, gan medijpratības mācīšanu skolās). Savukārt otrā lielākajā atbilžu grupā kā galvenie ieguvumi no līdz šim notikušajām mācībām minēti konkrēti aspekti – gan kritiskās domāšanas pilnveide, gan iepazīšanās ar informācijas izvērtēšanas kritērijiem u.c.

Runājot par jautājuma otro daļu, t.i., par to, kā šo tematu varētu attīstīt tālāk un par ko būtu jārunā, skolotāju atbildes bija sadrumstalotas, taču vairākās anketās tika minēta iespēja runāt par medijpratības mācību praktisko ieviešanu skolā, kā arī citu valstu pieredzi šajā jautājumā. Pēc šīm atbildēm pētījuma autore secināja, ka kopumā skolotāju zināšanas ne tikai par medijpratību, bet mediju un žurnālistu darbu, mediju vidi u.c. tēmām līdz iesaistei projektā ir bijušas nepilnīgas vai nepietiekamas. Tāpat pēc atbildēm var secināt, ka skolotājiem ir

jautājumi par to, kā medijpratību labāk ieviest ikdienas mācību procesā, kā arī ir radušies daudzi citi jautājumi, ko arī var attiecināt uz šo pašu tēmu, ieskaitot to, kā medijpratība tiek mācīta citās valstīs.

Uz jautājumu *Ar kurām metodēm/ darba formām/ uzdevumiem, Jūsaprāt, skolēnu vidū var veiksmīgāk veicināt medijpratības izpratni?* skolotāji ir piedāvājuši dažādas metodes, visbiežāk minot: diskusiju metodi (debates), grupu vai individuālo darbu, praktiskas nodarbības, to skaitā – projektu darbus, vizuālus materiālus un prezentācijas. Retāk minēta ir rotaļu metode, lomu spēles (kad skolēns iejūtas eksperta lomā), moderno tehnoloģiju iesaiste, dažādi konkursi un viktorīnas, analītiski uzdevumi, kuros jāpielieto kritiskās domāšanas spējas. Skolotāji uzsver, ka būtiska ir pašu skolēnu pieredzes aktualizēšana, kā arī tikšanās ar mediju jomas speciālistiem, dažādas meistarklases. Tiek piedāvāts izveidot medijpratību attīstošas spēles, pašiem skolēniem veikt anketēšanu, apzinot un apkopojot vienaudžu un vietējās sabiedrības cilvēku viedokļus. Ir skolotāji, kuri mācību stundās izmanto modernās tehnoloģijas. Tāpat pedagogi atzīst, ka skolēniem patīk modernās darba formas, piemēram, „veidot zibakciju un atspoguļot to internetvidē, jauniešu vidū moderni ir blogi, bet problēma ir tā, ka viņi nereti savos blogos raksta tikai par modi”.

Puse aptaujāto skolotāju, atbildot uz jautājumu *Vai reģionālie mediji, Jūsaprāt, sniedz objektīvu informāciju? Kuru reģionālo mediju sniegtajai informācijai Jūs uzticaties?* saka, ka tic reģionālo mediju sniegtajai informācijai, kā uzticamākos nosaucot gan Latgales Reģionālo televīziju, gan Latvijas Radio Latgales studiju, gan laikrakstus „Vaduguns”, „Latgales Laiks”, „Vietējā Latgales Avīze”, portālu www.lakuga.lv, informatīvos pašvaldības izdevumus „Baltinavas Novada Vēstis”, „Kurmenīte”. Vairāk kā trešdaļa respondentu uz jautājumu nav snieguši ne pozitīvu, ne noraidošu atbildi – no tiem divi respondenti atklāj, ka vispār nelasa un neklausās reģionālos medijus, savukārt pārējie respondenti teic, ka daļēji tic reģionālajiem medijiem, jo tie diemžēl atspoguļo notikumus un neveic pētniecisko žurnālistiku, kā arī „ir finansiāli atkarīgi no pašvaldībām”. Savukārt trīs respondenti netic reģionālajiem medijiem, jo „tie pieder konkrētiem politiķiem” un „reģionālie mediji parasti sniedz informāciju no viena viedokļa, kas neatbilst žurnālista principiem, tāpēc nevienai informācijai neuzticos, bet lasu informāciju no dažādiem avotiem un tad salīdzinu un izdaru secinājumus”. Kā iemesls, kādēļ respondents netic reģionālajiem medijiem, ir arī fakts, ka neeksistē pētnieciskā žurnālistika.

Uz jautājumu *Vai, Jūsaprāt, mediji šai tēmai pievērš pietiekami daudz uzmanības?* respondentu viedoklis dalās. 50% respondentu atbild apstiprinoši, uzsverot, ka pēdējā laikā arvien vairāk parādās informācija par šo tēmu. Otra puse respondentu uzskata, ka mediji pievērš pārāk maz uzmanības medijpratības tēmas atspoguļojumam, pamatojot to, ka medijiem galvenie ir reitingi, jo medijiem nav izdevīgs izglītots lasītājs.

Kā norāda Ziemeļvalstu pētnieki, medijpratību nevar iemācīt, tikai sēžot skolas solā, medijpratības apguvei ir jābūt kopīgam skolas un ģimenes darbam. Kā viens no galvenajiem aspektiem, kādēļ skolās nereti medijpratības apmācības ir atstātas novārtā vai ir zemā līmenī, ir pašu skolotāju zināšanu trūkums un zemais medijpratības līmenis, kas arī ir vēl viens arguments par labu tam, lai vecāki aktīvāk iesaistītos šī jautājuma risināšanā. Pētnieki uzver, ka Baltijas valstīs, pretēji Skandināvijā ierastajam, vecāku iesaiste apmācībās ir daudz zemākā līmenī (*Sigurjónsdóttir, 2017*).

Secinājumi un priekšlikumi

Veicot aptauju, tika secināts, ka medijpratības tēma skolās šobrīd ir aktuāla. Aptaujas dalībnieki arī nevairījās atzīt, ka viņu pašreizējo zināšanu un kompetenču medijpratības jomā nepietiek, lai veiksmīgi to varētu mācīt skolēniem. Skolotāji uzsvēra, ka būtiska ir pašu skolēnu pieredzes aktualizēšana, kā arī tikšanās ar mediju jomas speciālistiem, dažādas meistarklases.

Arī medijpratība ir starpdisciplināra kompetence, kurai jābūvējas cauri katram mācību priekšmetam, bet tas, protams, prasa atbilstošu skolotāju sagatavotību. Jaunais vispārējās

izglītības standarts mudina pievērsties mūsdienu izglītības modelim, kurā 21. gadsimta cilvēkam vajadzīgas prasmes tiek apgūtas pakāpeniski, neatraujot tās no konteksta, no aktuāliem sabiedrībā notiekošiem procesiem un problēmām. Arī Latgales skolotāji izprot to, ka medijpratība nav tikai kāda viena mācību priekšmeta „problēma”, līdz ar to tā ir jāmāca kompleksi.

Būtu jādodomā par to, lai mediju profesionāļi biežāk dotos uz reģionu skolām, daloties savā pieredzē, vai, kā tika minēts jau iepriekš, palīdzētu radīt mediju produktus. Ēnu dienu pasākumos varētu vairāk aktualizēt žurnālista profesiju, lai skolēni vēlētos iepazīt šo darbu, tāpat dažādi konkursi, kuros var gan iegūt informāciju, gan paši radoši darboties un iegūt vērtīgas balvas, bērnus un jauniešus ļoti uzrunā.

2019. gada februārī projekts „Atbalsts Latvijas jauniešu medijpratībai” ir noslēdzies, tādēļ šobrīd raksta autore strādā pie pētījuma otrās daļas, proti, atkal tiek veikta skolotāju aptauja, lai salīdzinātu viņu zināšanas un prasmes pirms un pēc dalības projektā.

Izmantotā literatūra un avoti

1. Hobbs, R. (2017). Teaching and Learning Post-Truth World. *Educational Leadership*, vol. 75 (3), pp. 26-31. Retrieved March 20, 2018 from http://www.ascd.org/publications/educational_leadership/nov17/vol75/num03/Teaching_and_Learning_in_a_Post-Truth_World.aspx
2. Izglītības attīstības centrs (2017. okt. – 2018. febr.). *Atbalsts Latvijas jauniešu medijpratībai*. <http://www.iac.edu.lv/projekti/aktualie-projekti/atbalsts-latvijas-jauniesu-medijpratibai/>, sk. 15.04.2018.
3. Sigurjónsdóttir, H. (2017). Media and Information Literacy for Children and Parents. *Citizens in a Mediated World. A Nordic-Baltic Perspective on Media and Information Literacy*. Nordicom, p. 71 – 72.

Summary

From April to May 2018, the author of the study carried out a survey of 30 teachers involved in the project “Supporting Youth Media Literacy”. In total, 20 questionnaires (filled by 18 women and two men) from eight schools in Latgale were received. The questionnaire included nine open-ended questions with sub-questions to clarify the views of the teachers. The author of the study formulated the questions in such a way that teachers, when giving answers, could express their opinion on media literacy both in the context of the school and media and taking into account their personal experience. The survey concludes that the subject of media literacy in schools is topical. The participants of the survey also recognized that their current knowledge and competence in media literacy was insufficient to be successfully taught to students. Teachers emphasized the importance of discussing and sharing students` own experience as well as meeting with media professionals and participation in different workshops.